

ВЕСЕЛОВСЬКИЙ Анатолій

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

<https://orcid.org/0000-0002-1177-3151>e-mail: antonveselovskiy63@gmail.com**ШЕВЧУК Володимир**

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

<https://orcid.org/0009-0004-6188-4062>e-mail: Lovsiks.zt@gmail.com**ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ НА ОСНОВІ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ЦІННІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ**

У статті розглядаються особливості залучення студентів до потенційних цінностей фізичного виховання і спорту у професійній підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту. Основним напрямом залучення до цінностей фізичного виховання і спорту є системний підхід, який передбачає залучення студентів до практичної діяльності з оволодіння цінностями фізичного виховання і спорту, що формує в них усвідомлення цінностей і якостей, які дозволяють їм жити і розвиватися в гармонії з цінностями особистої культури і суспільства. Найвищим рівнем засвоєння студентами потенційних цінностей фізичного виховання і спорту є участь у фізкультурно-спортивній діяльності, яка виступає щоденним орієнтиром і сприяє формуванню потреби у щоденній руховій активності.

Теоретичне значення дослідження полягає в науковій демонстрації культурологічного підходу до фізичного виховання у вищій школі. Цей підхід доповнює теоретико-методичне фізичне виховання студентів знаннями про ефективне використання засобів і методів фізичного виховання та педагогічні умови, необхідні для цілеспрямованого залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту. Теоретично та експериментально встановлено необхідність систематичних занять фізичною культурою і спортом для здорового і гармонійного розвитку людини та важливість залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту як чинника, що гарантує участь у них.

Практичне значення полягає в тому, що освітні технології, які залучають студентів до сформованих цінностей фізичної культури і спорту, дають цілісне уявлення про ефективні шляхи вирішення завдань виховання, освіти, розвитку і зміцнення здоров'я. Впроваджено навчальні програми, орієнтовані на залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту, що забезпечують новий підхід до процесу фізичного виховання у вищих навчальних закладах. У період реформування української системи освіти розроблено практичні рекомендації для використання в практичній діяльності викладачів спортивних дисциплін та як науково-методичні ресурси для студентів і викладачів фізичного виховання.

Ключові слова: цінності фізичної культури, активне залучення студентів, педагогічна технологія, принципи відбору, культура рухів, культура здоров'я, культура статури, естетична направленість.

<https://doi.org/10.31891/pcs.2024.1.21>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Педагогічне дослідження проводилося на базі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Педагогічний експеримент проходив протягом навчальних років чотирьох семестрів. У ньому взяли участь 16 студентів 1-го курсу, факультету здоров'я людини та природничих наук.

Були організовані контрольна та експериментальна група по 8 осіб у кожній. У контрольній групі заняття проходили відповідно до вимог Освітньо-професійної програми яка розроблена на основі стандарту вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 567. В експериментальній групі заняття проходили за рекомендованою кафедрою теорії та методики фізичного виховання і спорту освітньо-професійною програмою. Спрямованою на залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту. Педагогічне дослідження проводилося в чотири етапи [11].

На I етапі вивчали та аналізували науково-методичну літературу, щодо проблеми дослідження. Були визначені об'єкт, предмет, цілі, завдання дослідження. Підбиралися методи та засоби дослідження, а також педагогічні умови залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту. Розроблялися критерії оцінки

рівня освоєння студентами цінностей фізичної культури і спорту, а також система тестів та анкет. Теоретично розроблялися модель, педагогічна технологія, експериментальна освітньо-професійна програма з фізичної культури і спорту, спрямована на залучення студентів до цінностей фізичної культури спорту.

На II етапі апробувалася система тестів та розроблених критеріїв оцінки для отримання вихідних даних.

На III етапі проводилася серія досліджень за критеріями оцінки рівня освоєння студентами цінностей фізичної культури і спорту, вивчалася динаміка їх показників; проводилось коригування теоретичної моделі та педагогічної технології залучення до цінностей фізичної культури і спорту; виявлялися педагогічні умови, що забезпечують підвищення ефективності процесу фізичного виховання студентів, спрямовані на залучення до цінностей фізичної культури і спорту.

На IV етапі проведено аналіз, узагальнення, математико-статистична обробка та публікація результатів дослідження; розроблено практичні рекомендації для викладачів, вчителів та інших фахівців у галузі фізичної культури і спорту; побудовано таблиці.

2. ПОСТАНОВКА НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ

Проблеми інноваційного перетворення існуючої системи фізичного виховання на основі принципово нового підходу до організації занять фізичною культурою і спортом, фізичною рекреацією та масовим спортом у студентської молоді, наголошують багато вчених В.А. Антківа [1], В.К. Бальсевич, В.А. Запорожанов [4] та ін.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення науково-методичної літератури, моделювання, опитування, антропометрія і функціональна діагностика, педагогічне тестування, педагогічний експеримент, метод експертних оцінок, аналітичні методи.

Наукова новизна:

- розкрито загальний потенціал розширення сфери фізичного виховання і спорту у вищих навчальних закладах;

- науково обґрунтовано педагогічні технології залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту як системного процесу формування мотивації, інтересу та

потреби в активній фізкультурно-спортивній діяльності;

- розроблено зміст освітньо-професійної програми, що залучає студентів до потенційних цінностей фізичної культури і спорту як варіативний елемент стандартів навчальної дисципліни «фізична культура», що включає засоби музичного супроводу, знання культурної спадщини фізичної культури і спорту, можливості використання сил природи та естетично орієнтовані фізичні вправи;

- науково доведено, що визначення та реалізація педагогічних умов організації фізичного виховання і спорту студентської молоді в рамках освітньої технології дозволяє підвищити ефективність процесу залучення до цінностей фізичної культури і спорту.

Теоретичне значення дослідження полягає в науковій демонстрації культурологічного підходу до фізичного виховання і спорту у вищій школі. Цей підхід доповнює теорію і методику фізичного виховання студентів знаннями про ефективне використання засобів і методів фізичного виховання та педагогічні умови, необхідні для цілеспрямованого залучення студентів до цінностей фізичного виховання і спорту. Теоретично та експериментально встановлено важливість залучення студентів до цінностей фізичного виховання і спорту як чинника, що гарантує потребу та участь у систематичних заняттях фізичною культурою і спортом для здорового і гармонійного розвитку особистості.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблена педагогічна технологія залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту забезпечує ефективний спосіб вирішення завдань виховання, освіти, розвитку та зміцнення здоров'я в цілісній перспективі. Впровадження освітньо-професійної програми, орієнтованої на залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту, що забезпечує новий підхід до процесу фізичного виховання і спорту у вищих навчальних закладах.

Розроблено практичні рекомендації, які можуть бути використані у практичній діяльності викладачів-тренерів фізичного виховання і спорту та як науково-методичний ресурс.

3. ЗВ'ЯЗОК ДОСЛІДЖЕННЯ З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ І ТЕМАМИ

Сучасна освіта характеризується постійним вдосконаленням виробництва, інформаційних та комунікаційних технологій, які значно зменшили м'язові навантаження різного роду, що призводить до кризових явищ у здоров'ї студентів, а також у психічній та емоційній сферах.

Традиційна система університетської освіти, що базується на викладанні спеціалізованих знань і прикладних навичок, не в повній мірі відповідає потребам сучасних світових тенденцій. Потрібен новий підхід, спрямований на формування компетентних фахівців, здатних унікальним чином засвоювати нову інформацію в процесі своєї діяльності та працювати над підвищенням культури життя, де цінності фізичної культури і спорту посідають особливе місце [10].

Залучення до ціннісного потенціалу фізичної культури і спорту являє собою системний підхід включення студентів до практичної діяльності з оволодіння цінностями фізичної культури і спорту, що дає можливість використовувати набуті знання про засоби та методи фізичного вдосконалення, сформовані рухові вміння та навички у процесі життєдіяльності, що характеризується становленням культури особистості студента, його ціннісних уявлень та якостей, які дозволяють жити та розвиватися в гармонії з суспільними цінностями. Вищим ступенем освоєння студентами ціннісного потенціалу фізичної культури і спорту є залучення до фізкультурно-спортивної діяльності, яка відіграє роль повсякденних орієнтирів та сприяє формуванню потреби у щоденній фізичній активності [5].

4. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту на основі педагогічних спостережень та практичного досвіду було виявлено наступні протиріччя:

- на соціально-практичному рівні: між високим значенням фізичних вправ у зміцненні здоров'я і фізичному вдосконаленні особистості та низьким рівнем сформованого

ціннісного потенціалу фізичної культури і спорту у випускників навчальних закладів;

- на науково-теоретичному рівні: існує зв'язок між потенціалом фізичного виховання і спорту у формуванні здатності до здоров'я збереження та недостатньою науковою розробленістю підходів до вирішення цієї проблеми в педагогіці. Висока теоретична і практична значущість цієї проблеми зумовила актуальність даного дослідження [15].

5. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН

Під час дослідження загальної проблеми ми припустили, що долучення студентів до ціннісного потенціалу фізичної культури і спорту є основним фактором, що забезпечує потребу у заняттях фізичними вправами і спортом на користь всебічного розвитку особистості, збереження, зміцнення здоров'я та підвищення рівня залучення студентів до фізкультурно-спортивної діяльності.

Виходячи з багатьох невіршених проблем, ми поставили перед собою дослідницьке завдання. Знайти шляхи покращення фізичного виховання і спорту студентів шляхом активного залучення їх до цінностей фізичної культури і спорту.

6. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Розробити та науково обґрунтувати зміст та організацію процесу залучення студентів до фізкультурно-спортивної діяльності на основі освоєння ціннісного потенціалу фізичної культури і спорту.

Завдання дослідження:

1. Розкрити теоретичні та методичні особливості залучення студентів до ціннісного потенціалу фізичної культури і спорту.

2. Розробити теоретичну модель процесу залучення студентів до ціннісного потенціалу фізичної культури і спорту.

3. Розробити освітньо-професійну програм удля студентів, спрямовану на залучення до цінностей фізичної культури і спорту.

4. Теоретично та експериментально обґрунтувати ефективність педагогічної технології залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту.

7. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ

ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Реалізація потенційних цінностей фізичної культури і спорту в процесі фізичного виховання студентів забезпечує умови для позитивного впливу на загальний і професійний розвиток молоді. Цінності фізичної культури і спорту відображають соціальну і культурну значущість конкретних явищ у цій сфері та слугують ідеалами і життєвими орієнтирами. Рівень засвоєння цінностей у сфері фізичної культури і спорту – це показник культури студента і ступінь реалізації ціннісних ідеалів у результаті фізкультурно-спортивної діяльності, що визначається знаннями, руховими навичками, мотивацією, соціально-психологічними установками і здатністю до самоорганізації здорового способу життя [8].

Свідоме систематичне використання фізичних вправ зумовлене основними теоретичними, методичними, технічними та культурними цінностями спрямованого м'язового навантаження, що використовується відповідно до основних біологічних і соціальних закономірностей природного розвитку організму. Розробка і використання на цій основі сучасних підходів до оптимізації фізичного виховання і спорту студентів забезпечує необхідні передумови для фізичного, розумового і морального розвитку [13].

Розробка моделі фізкультурно-спортивного процесу, спрямованого на залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту, сприяє послідовній реалізації на практиці заздалегідь спроектованих освітніх процесів. Виходячи з цього, розроблена нами модель є складною параметричною структурою, що складається із взаємопов'язаних окремих компонентів.

Модель залучення до цінностей фізичної культури і спорту: усесторонній гармонійний розвиток; формування знань в області фізичної культури і спорту; підвищення показників морфофункціонального статусу; формування морально-вольових і моральних якостей; підвищення культури життєздатності; підвищення рухової підготовки; формування раціональної техніки основних локомоцій; формування рухових координаційних якостей; фізичні вправи для самостійних занять; прийоми регулювання і

контролю м'язових навантажень; формування організаторських, інструкторських та суддівських навиків; оволодіння навиками організації заняття з групою; навик виготовлення простого спортивного інвентаря; навик суддівства різних видів спортивних змагань; оволодіння методикою розробки стежок здоров'я, ігрових майданчиків; підвищення загальної та рухової культури; підвищення культури мови, міміки, жестів; формування здорового стилю життя; засвоєння спеціальної термінології; формування культури взаємозв'язків.

З урахуванням ключових положень теоретичної моделі розроблено педагогічні технології залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту, структура яких дозволяє своєчасно вносити корективи в педагогічний процес фізичного виховання.

Педагогічна технологія залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту: система спеціальних знань; засоби; методичні принципи; педагогічні умови; показники залучення до цінностей фізичної культури і спорту; цінності фізичної культури; фізичні вправи; свідомості та активності; управління цілепокладанням та мотивацією; динаміка мотивації до занять фізичною культурою і спортом; основні терміни і поняття; наявні сили природи; наочність; формування особистих якостей; характер змін показників фізичної підготовки та функціонального стану; вплив занять фізичною культурою на розвиток людини та суспільства; музика; систематичності, поетапності, послідовності; єдність та взаємозв'язок інтелектуального та фізичного розвитку; динаміка культури життєдіяльності; різноманітні види мистецтва, які відображають рухову активність; мистецтво; доступності та міцності індивідуалізації; організація самостійної роботи; зв'язок інтелектуальної та рухової діяльності.

Освітньо-професійна програма, орієнтована на залучення студентів до цінностей фізичної культури та спорту, в основі якої лежить розроблена педагогічна технологія, яка була застосована на кафедрі теорії та методики фізичного виховання і спорту у процесі занять.

Матеріал освітньо-професійної програми включає два взаємопов'язаних змістовних компонентів: базовий (компонент), що

передбачає формування основ фізичної культури особистості, та варіативний (педагогічний експеримент), націлений на залучення студентів до цінностей фізичної культури та спорту. Ця мета передбачає формування спеціальних знань та навичок використання різноманітних засобів фізичної культури та спорту для збереження, зміцнення та корекції здоров'я, психофізичної підготовленості до майбутньої професійної діяльності та самоорганізації здорового способу життя.

Зміст навчальної програми з фізичного виховання студентів, орієнтованої на залучення до цінностей фізичної культури і спорту.

Програма фізичного виховання.

Базовий компонент.

Ціль – формування фізичної культури особистості;

Засоби і методичні принципи організації занять – гімнастика, легка атлетика, спортивні ігри, рухливі ігри, плавання, лижі, ЗФП, загально методичні принципи.

Поточний та підсумковий облік результатів навчальної роботи – 100% відвідуваність, професійна прикладна фізична підготовка, оцінка фізичної підготовки.

Варіативний компонент.

Залучення до цінностей фізичної культури і спорту; фізичні вправи з естетичною направленістю, природа, музика, мистецтво, педагогічні умови; вияв рівня засвоєння цінностей в області фізичної культури і спорту.

Експериментальне обґрунтування ефективності змісту та організації фізичного виховання і спорту студентів на основі залучення до ціннісного потенціалу включало аналіз результатів ступеня освоєння студентами цінностей у галузі фізичної культури і спорту (інтелектуальних, рухових, технологічних, інтенційних, мобілізаційних) та визначалося показниками рівня: теоретичних знань у галузі фізичної культури і спорту; фізичної підготовленості; функціонального стану; естетичного уявлення та сприйняття рухових процесів; культури мови, поз, міміки, жестів; професійної, прикладної фізичної підготовленості; мотивації до заняттям фізичною культурою і спортом; культури життєдіяльності

На початковому етапі педагогічного експерименту визначався вихідний рівень виявлених показників (1-й семестр), потім проводилася проміжна діагностика після першого етапу дослідження (2-й семестр), другого (3-й семестр) та підсумкова діагностика рівня виявлених показників на кінець педагогічного експерименту (4-й семестр).

Позитивна динаміка приросту показників із їх послідовним покращенням свідчить про ефективність запропонованої педагогічної технології, спрямованої на залучення студентів до фізичних цінностей фізичної культури і спорту (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Цінності фізичної культури і спорту	Етапи педагогічного експерименту			
	Вихідні дані $X \pm S_x$	I етап $X \pm S_x$	II етап $X \pm S_x$	III етап $X \pm S_x$
Інтелектуальні цінності	2,68 \pm 0,18 2,80 \pm 0,20	2,71 \pm 0,09 3,41 \pm 0,15	2,81 \pm 0,08 3,80 \pm 0,09*	3,05 \pm 0,11 4,11 \pm 0,04*^
Рухові цінності	3,65 \pm 0,07 3,51 \pm 0,07	3,66 \pm 0,07 3,82 \pm 0,07	3,72 \pm 0,06 4,10 \pm 0,06*	3,77 \pm 0,06 4,45 \pm 0,05*
Технологічні цінності	2,56 \pm 0,49 2,60 \pm 0,40	3,16 \pm 0,41 3,64 \pm 0,35	3,60 \pm 0,25 4,28 \pm 0,17*	4,12 \pm 0,10* 4,64 \pm 0,05*^
Інтенційні цінності	2,33 \pm 1,05 2,53 \pm 0,81	2,92 \pm 0,87 3,85 \pm 0,55	3,10 \pm 0,85 4,05 \pm 0,50	3,28 \pm 0,81 4,30 \pm 0,41*^
Мобілізаційні цінності	3,10 \pm 0,51 2,95 \pm 0,49	3,56 \pm 0,50 3,92 \pm 0,33	3,64 \pm 0,45 4,01 \pm 0,30*	3,78 \pm 0,51* 4,15 \pm 0,09*

Примітка: чисельник – показник контрольної групи; знаменник – показник експериментальної групи; показник експериментальної групи; * – достовірність на рівні значущості $p < 0,05$; ^ – достовірність на рівні значущості між КГ та ЕГ

Ступінь освоєння інтелектуальних цінностей у галузі фізичної культури і спорту визначалася за допомогою розроблених нами

критеріями оцінки рівня теоретичних знань у галузі фізичної культури і спорту. Якщо вихідний показник у КГ становив 2,68 \pm 0,18

балів, то до кінця I етапу педагогічного експерименту зріс – на 1,11%, до кінця II етапу відповідно – на 4,85%, а до завершення педагогічного експерименту рівень теоретичних знань у галузі фізичної культури та спорту покращився на 13,80% ($p < 0,05$). В ЕГ вихідний показник рівня теоретичних знань у галузі фізичної культури і спорту склав $2,80 \pm 0,20$ балів, в кінці етапу педагогічного експерименту результати зросли на 21,78%, а до кінця II та III етапів дослідження збільшилися відповідно на 35,71% та 46,78% ($p < 0,05$).

У процесі формування ціннісних орієнтацій у сфері фізичної культури і спорту у студентів ЕГ спостерігалася позитивна динаміка за показниками стійкості та переключення уваги дослідження проводилося за «коректурна проба» (за Б. Бурбоном., Анфімова), а також рівень засвоєння культурних цінностей, що відображають сферу фізичної культури і спорту (розроблена нами анкета-опитування для виявлення ставлення студентів до культурних цінностей у сфері фізичної культури і спорту), показали позитивну динаміку, більш значне покращення в ЕГ, очевидно, пов'язане із застосуванням спеціальних педагогічних дій, передбачених змістом експериментальної програми.

Ступінь оволодіння руховими цінностями у сфері фізичної культури і спорту визначався за рівнем фізичної підготовленості та функціонального стану організму студента «комплексна оцінка здоров'я». Так, у КГ показник склав $3,65 \pm 0,07$ балів, який збільшився на 0,27% кожен до кінця першого етапу педагогічного експерименту, на 1,91% до кінця другого етапу і на 3,28% до кінця педагогічного експерименту ($p > 0,05$). В ЕГ показник склав $3,51 \pm 0,07$ балів, результати зросли на 8,83% до кінця першого етапу педагогічного експерименту та на 16,80% і 26,78% до кінця другого і третього етапів відповідно ($p < 0,05$).

У процесі формування ціннісних орієнтацій на рухову активність у сфері фізичної культури і спорту студенти ЕГ показали позитивну динаміку в показниках естетичного уявлення та сприйняття рухової поведінки, що було визначено за розробленими нами критеріями оцінювання естетичних елементів рухової поведінки.

На нашу думку, більш суттєві покращення в ЕГ пов'язані з використанням засобів, передбачених змістом освітньої технології. Так, студенти ЕГ виконували фізичні вправи, дотримуючись естетичної виразності рухів, що досягається чітким дотриманням заданого зразка. Вправи з елементами пластики, танцю, жести та імітації використовувалися на заняттях з музичним супроводом.

Ступінь засвоєння технічних цінностей у сфері фізичного виховання і спорту визначався за розробленими нами критеріями оцінки рівня професійно-прикладної фізичної підготовленості. Результати показали, що в КГ з вихідними даними $2,56 \pm 0,49$ балів показник збільшився на 23,43% до кінця першого етапу педагогічного експерименту, на 40,62% до кінця другого етапу та на 60,93% до кінця педагогічного експерименту відповідно ($p < 0,05$). В ЕГ з вихідними даними $2,60 \pm 0,40$ балів рівень професійно-прикладної фізичної підготовленості підвищився на 40,00% до кінця першого етапу педагогічного експерименту та на 60,61% і 78,46% до кінця другого і третього етапів відповідно ($p < 0,05$).

У процесі формування в учнів ЕГ ціннісних орієнтацій на технічні цінності у сфері фізичної культури і спорту виявлено позитивну динаміку на рівні мовної культури студентів (у тому числі спортивної термінології), постави, жестів та міміки.

Ми пов'язуємо це з підвищеним інтересом до розвитку організаторських, лідерських та суддівських навичок у змісті розділу «практичні навички» експериментальної освітньо-професійної програми.

Ступінь усвідомленого засвоєння цінностей у сфері фізичної культури і спорту визначався за допомогою розробленої нами анкети для визначення ступеня готовності до занять фізичною культурою і спортом. Результати показали, що у КГ, вихідні дані якої становили $2,33 \pm 1,05$ балів, до кінця першого етапу формування експерименту цей показник збільшився на 25,32%, до кінця другого етапу – на 33,04%, а до кінця формування експерименту – на 40,77% ($p < 0,05$). У ЕГ, вихідні дані якої становили $2,53 \pm 0,81$ балів, наприкінці першого етапу збільшилися на 52,17%, на 60,07% наприкінці другого етапу та на 69,96% наприкінці

третього етапу формувального експерименту ($p < 0,05$).

Ступінь засвоєння мобілізаційних цінностей у сфері фізичної культури і спорту визначався за розробленими нами критеріями оцінки рівня сформованості культури життєдіяльності учнів. Так, до кінця I етапу педагогічного експерименту показник збільшився на 14,83% у КГ, де вихідні дані становили $3,10 \pm 0,51$ балів, до кінця II етапу – на 17,41% і до кінця III етапу – на 21,93% ($p < 0,05$). В ЕГ вихідні дані – показник збільшився з $2,95 \pm 0,49$ балів до 32,88% на кінець I етапу, 35,93% на кінець II етапу ($p < 0,05$) та 40,67% на кінець III етапу ($p < 0,05$) педагогічного експерименту.

Аналіз результатів, що характеризують динаміку рівня засвоєння цінностей фізичної культури і спорту в КГ та ЕГ, свідчить про переваги застосованих педагогічних технологій, покладених в основу експериментальної програми фізичного виховання школярів. Вирішення проблеми залучення учнів до цінностей фізичної культури і спорту потребує комплексного підходу, який залежить від різних чинників та умов організації навчально-виховного процесу з фізичного виховання.

Дані педагогічних експериментів свідчать, що рівень мотивації та цілепокладання до занять фізичними вправами має значний вплив на розвиток фізичної підготовленості та функціональних показників, а рівень теоретичних знань, практичних умінь і навичок та компетентності у сфері фізичного виховання і спорту має значний вплив на формування позитивної мотивації до занять фізичними вправами. Культура життя взаємопов'язана з рівнем дотримання норм здорового способу життя та розвитком фізичних якостей і функціональних показників організму. Підтверджено особливості взаємозв'язку зі сформованістю цінностей у сфері фізичного виховання і спорту, які свідчать про те, що взаємозв'язок суттєво відрізняється до і після формувального експерименту.

Дослідження, проведені до початку педагогічного експерименту щодо характеру зв'язку між ступенем засвоєння цінностей фізичного виховання і спорту та освітнім процесом, не виявили жодних кореляційних зв'язків або слабкий позитивний зв'язок. ($r = 0,15-0,21$)

Після закінчення педагогічного експерименту виявлено сильний кореляційний взаємозв'язок ступеня освоєння навчального процесу ($r = 0,79$) з інтенційними, технологічними ($r = 0,78$) цінностями; а також із руховими цінностями ($r = 0,72$), що пов'язано, очевидно, з позитивним впливом спеціальних педагогічних впливів, передбачених експериментальною програмою, орієнтованою на залучення студентів до цінностей фізичної культури і спорту

8. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Сучасні студенти мають різні уявлення про потенційну цінність фізичного виховання і спорту, а їх розвиток відбувається переважно відносно стихійно в рамках освітнього процесу в університеті, без чітко визначеної цільової орієнтації. Водночас викладання спеціальних знань, рухових умінь і навичок у сфері фізичного виховання і спорту має фрагментарний характер і не дає змоги студентам повною мірою розвинути інтерес до добровільних занять фізичною культурою і спортом та активно долучатися до них у контексті праці, відпочинку і дозвілля.

Очевидно, що в теорії фізичного виховання досі немає консенсусу щодо визначення поняття «цінність фізичної культури і спорту», а його класифікація та зміст є недостатньо зрозумілими. Як наслідок, існуючі програми недостатньо повно відображають цінність фізичної культури, як навчального предмета з точки зору прикладної підготовки студентів до майбутньої педагогічної діяльності.

Шляхом моделювання процесу залучення студентів до цінностей фізичної культури вдалося встановити усвідомлення та розуміння основних напрямів удосконалення навчально-виховного процесу з фізичного виховання та необхідності використання цього процесу як основного засобу зміцнення здоров'я, підвищення фізичної підготовленості та сприяння загальному розвитку особистості.

У ході дослідження розроблено та концептуально обґрунтовано педагогічні технології процесу засвоєння учнями цінностей фізичної культури.

- сформулювати принципи відбору цінностей фізичної культури для включення у зміст експериментальної програми та класифікувати відібрані цінності за трьома основними характеристиками: культура рухів, культура статури та культура здоров'я (фізичні якості).

- визначити основні напрями вдосконалення навчально-виховного процесу з фізичного виховання. Для цього необхідно інтегрувати різні форми освітньої діяльності (заняття з фізичної культури, самостійні заняття з індивідуальними та персоніфікованими завданнями, спортивно-масові та фізкультурно-оздоровчі заходи, форми контролю та самоконтролю) для створення єдиного освітнього простору;

- визначення спрямованості мотивації студентів до оволодіння цінностями фізичної культури та ролі індивідуального інтересу в активному залученні студентів до фізкультурно-спортивної діяльності.

Розроблена експериментальна програма з фізичного виховання студентів характеризується високою ефективністю та доцільністю. Використання її у навчальному процесі студентів експериментальної групи дозволило досягти високих показників у освоєнні цінностей фізичної культури, порівняно із студентами контрольної групи.

Так, у контрольній групі при початковому рівні теоретичної та практичної підготовленості $1,62 \pm 0,34$ бали, до завершення педагогічного експерименту результати покращали лише до $2,33 \pm 0,36$ балів - «задовільно», ($p > 0,05$). В теж час, у студентів експериментальної групи при вихідному показнику в $1,92 \pm 0,49$ бали, до закінчення педагогічного експерименту рівень теоретичної та практичної підготовленості зріс до $3,53 \pm 0,35$ балів «добре», ($p < 0,05$).

Вивчення динаміки показників засвоєння фізкультурних цінностей у контрольній та експериментальній групах під час педагогічного експерименту дозволило встановити пріоритети студентів експериментальної групи ТК у засвоєнні інтелектуальних цінностей, що визначаються сформованістю системи знань у сфері фізичної культури і спорту.

- наприкінці педагогічного експерименту показники експериментальної групи були достовірно вищими за показники контрольної

групи ($p < 0,05$). Також дослідження динаміки стійкості та перемикання уваги показало відсутність суттєвих відмінностей у вихідних показниках між КГ та ЕГ ($p > 0,05$). У процесі педагогічного експерименту на всіх етапах дослідження значне покращення результатів спостерігалось у студентів ЕГ;

- отже, на початку формувального експерименту діагностика вихідного рівня загальної фізичної підготовленості контрольної та експериментальної груп не показала достовірної різниці між досліджуваними групами, наприкінці формувального експерименту різниця була достовірною ($p < 0,05$);

- інтенційних цінностей, що відображають прояв психо-емоційних станів студентів, показники в експериментальній групі були набагато вище, ніж у контрольній групі. Так, рівень самопочуття при вихідних даних $33,56 \pm 5,47$ балів, підвищився до кінця педагогічного експерименту на $8,7\%$ ($p > 0,05$), при вихідних даних $3,40 \pm 6,55$ балів для експериментальної групи, відповідно $72,6\%$ приросту ($p < 0,05$). Аналогічна динаміка спостерігалася і при виявленні рівнів активності та настрою;

- технологічних цінностей за відсутності істотних відмінностей у вихідних показниках між контрольною групою та експериментальною групою ($p > 0,05$), а наприкінці навчального експерименту в експериментальній групі спостерігалось достовірне покращення показників ($p < 0,05$). Також при відносно однаковому вихідному рівні культури мови, включаючи спортивну термінологію, поз, міміки, жестів ($1,88 \pm 0,21$ балів в контрольній групі та $1,84 \pm 0,25$ балів в експериментальній групі), прирости досліджуваних показників до кінця експерименту суттєво відрізнялися.

Приріст у контрольній групі склав $4,62\%$ ($p < 0,05$), тоді як в експериментальній групі – $34,50\%$ ($p < 0,05$);

- мобілізаційний показник, що визначається рівнем культури життєдіяльності, наприкінці формувального експерименту в експериментальній групі був достовірно вищим ($p < 0,05$), ніж у контрольній групі ($p < 0,05$).

Результати кореляційного аналізу свідчать про те, що залучення студентів до навчального процесу опанування експериментального змісту програми

позитивно впливає на їхнє позитивне ставлення до цінностей фізичної культури і спорту. Так, до початку педагогічного експерименту між якісними показниками засвоєння програмного матеріалу та показниками позитивного ставлення студентів до цінностей фізичної культури і спорту в контрольній та експериментальній групах були відсутні або слабкі кореляційні зв'язки ($r=0,15-0,21$).

Наприкінці педагогічного експерименту в експериментальній групі було виявлено

досить високий кореляційний зв'язок між якістю засвоєння матеріалу та сформованістю інтенційних цінностей ($r=0,79$), технічних цінностей ($r=0,78$) і навіть рухових цінностей ($r=0,72$). Коефіцієнти кореляції також зросли щодо інших цінностей фізичної культури у змісті навчального процесу, але не так сильно, як у вищезгаданих показників. Їхні прямі значення в експериментальній групі коливалися від $r=0,46$ до $r=0,57$ і були достовірно вищими, ніж у контрольній групі.

Література

1. Антикova В.А. Оптимізація фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні : *матеріали Всеукр наук.-практ. конф.* К. 2016. 209-213.
2. Акімова О.В. Теоретико-методичні засади формування творчого мислення майбутнього вчителя в умовах університетської освіти : *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»*. Тернопіль. 2010. 41 с.
3. Баглицька О., Степанченко Н. *Методологія дослідження діяльності викладача вузу фізкультурного профілю*. Освіта регіону. Тематика: Прикладні педагогічні комунікації. 2012. № 1. 305-313.
4. Бальсевич В.К., Запорожанов В.А. Фізична активність людини. К. Здоров'я. 1987. 224 с.
5. Белікова Н.О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігів. 2013. Вип. 112. т. 2. С. 52-56.
6. Васянович Г.П. Педагог і його роль у навчально-виховному процесі. Офіцер України. 2013. № 8. С. 9-11.
7. Галузяк В.М. Розвиток особистісної зрілості майбутніх учителів як педагогічна проблема. Теоретичні та методичні засади особистісно професійного розвитку майбутнього вчителя: *Матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Вінниця, 26-27 листопада 2014 р.)*. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД». 2014. С. 22-28.
8. Козак Є.П. Формування ціннісного ставлення до фізичної культури у студентів вищих педагогічних навчальних закладів : *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07*. Київ. 2011. 24 с.
9. Круцевич Т.Ю., Марченко О.Ю. Сформованість цінностей індивідуальної фізичної культури студентів різних відділень вузу. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2008. № 3-4. 103-106.
10. Мартинова Н.П. Визначення мотивів і інтересів студенток ВНЗ до занять з фізичного виховання [Текст]. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова : зб. наук. праць, серія 115. – Вип. 3 К 2 (57)*. К. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2015. С. 218-222.
11. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 567.
12. Шепеленко Т.В., Лучко О.Р., Дорош М.І. Теоретичне обґрунтування системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів УкрДАЗТ: *зб. статей VII міжнар. наук.-практ. конф. «Інноваційні напрями рекреації, фізичної реабілітації та оздоровчих технологій»*. 14 лист. 2014. Харків: ХДАФК. 2014. 203 с.
13. Шепеленко Т.В., Лучко О.Р., Довженко С.С., Дорош М.І. Фізична культура і спорт у системі загальнолюдських цінностей, забезпечення здоров'я і професійної діяльності: *конспект лекцій*. Харків: УкрДАЗТ. 2013. 28 с.
14. Федоренко Є.О. Формування мотивації до спеціально-організованої рухової активності старшокласників: *автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. наук з фізичного виховання і спорту*. 24.00.02. Дніпропетровськ. 2012. 20 с.
15. Цибульська В.В. Формування мотивації до професійно-прикладної фізичної підготовки студентів педагогічних спеціальностей на різних формах навчання : *монографія*. Умань : ВПЦ «Візаві». 2016. 252 с.

References

1. Antikova V.A. (2016). Optimization of physical education in higher educational institutions. The concept of training physical culture specialists in Ukraine: materials of the Vseukr Nauk.-Pract. conf. 209-213.
2. Akimova O.V. (2010). Theoretical and methodological principles of the formation of creative thinking of the future teacher in the conditions of university education: author's abstract. thesis for obtaining sciences. degree of doctor of pedagogy Sciences: spec. 13.00.04 "Theory and methodology of professional education". 41 p.
3. Baklytska O., Stepanchenko N. (2012). Methodology of the study of the activity of a teacher of a physical education university. Education of the region. Topic: Applied pedagogical communications. No. 1. 305-313.
4. Balsevich V.K., Zaporozhanov V.A. (1987). Human physical activity. 224 p.
5. Belikova N.O. (2013). Modern trends in the professional training of future specialists in physical education and sports. Bulletin of the Chernihiv National University. ped. University named after T. G. Shevchenko. Series: Pedagogical sciences. Physical education and sports. Issue 112. vol. 2. 52-56.

6. Vasyanovych H.P. (2013). The teacher and his role in the educational process. Officer of Ukraine. No. 8. 9-11.
7. Galuzyak V.M. (2014). Development of personal maturity of future teachers as a pedagogical problem. Theoretical and methodical principles of personal professional development of the future teacher: Materials of the international science and practice internet conference. Vinnytsia: "Nilan LTD" LLC. 22-28.
8. Kozak E.P. (2011). The formation of a valuable attitude to physical culture among students of higher pedagogical educational institutions: author's abstract. thesis for obtaining sciences. 24 p.
9. Krutsevich T.Yu., Marchenko O.Yu. (2008). Formation of values of individual physical culture of students of different departments of the university. Sports Bulletin of the Dnieper Region. No. 3-4. 103-106.
10. Martynova N.P. (2015). Determination of motives and interests of female university students in physical education classes [Text]. Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanova: coll. of science works, series 115. Vol. 3 K 2 (57). K. Department of the M. P. Drahomanov NPU. 218-222.
11. Standard of higher education in specialty 017 "Physical culture and sport" field of knowledge 01 "Education/Pedagogy" of the first (bachelor) level of higher education, approved by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 04/24/2019 No. 567.
12. Shepelenko T.V., Luchko O.R., Dorosh M.I. (2014). Theoretical justification of the system of professional and applied physical training of students of UkrDAZT: coll. Articles VII of the International science and practice conf. "Innovative directions of recreation, physical rehabilitation and health technologies." 203 p.
13. Shepelenko T.V., Luchko O.R., Dovzhenko S.S., Dorosh M.I. (2013). Physical culture and sports in the system of universal values, ensuring health and professional activity: a summary of the lecture. autoref. 28 p
14. Fedorenko E.O. (2012). Formation of motivation for specially organized motor activity of high school students: autoref. 20 p.
15. Tsybul'ska V.V. (2016). Formation of motivation for professional and applied physical training of students of pedagogical specialties in various forms of education: monograph. Uman: VOC "Vizavi". 252 p.

Abstract

VESELOVSKYI Anatolii, SHEVCHUK Volodymyr

CONTENT AND ORGANIZATION OF PHYSICAL EDUCATION OF STUDENTS ON THE BASIS OF INVOLVEMENT IN THE VALUE POTENTIAL OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

The article deals with the peculiarities of involving students in the potential values of physical education and sports in the professional training of future specialists in physical education and sports. The main direction of involvement in the values of physical education and sports is a systematic approach that involves students in practical activities to master the values of physical education and sports, which forms their awareness of the values and qualities that allow them to live and develop in harmony with the values of personal culture and society. The highest level of students' mastery of the potential values of physical education and sports is participation in physical education and sports activities, which acts as a daily reference point and contributes to the formation of the need for daily physical activity. The theoretical significance of the study lies in the scientific demonstration of the cultural approach to physical education in higher education.

This approach complements the theoretical and methodological physical education of students with knowledge about the effective use of means and methods of physical education and the pedagogical conditions necessary for the purposeful involvement of students in the values of physical culture and sports. The necessity of systematic physical education and sports for healthy and harmonious human development and the importance of involving students in the values of physical education and sports as a factor that guarantees participation in them have been theoretically and experimentally established.

The practical significance lies in the fact that educational technologies that involve students in the established values of physical culture and sports provide a holistic view of effective ways to solve the problems of upbringing, education, development and health promotion. Curricula focused on involving students in the values of physical culture and sports have been implemented, providing a new approach to the process of physical education in higher education institutions. During the period of reforming the Ukrainian education system, practical recommendations were developed for use in the practical activities of teachers of sports disciplines and as scientific and methodological resources for students and teachers of physical education.

Key words: *values of physical culture, active involvement of students, pedagogical technology, principles of selection, culture of movements, culture of health, culture of physique, aesthetic orientation.*

Стаття надійшла до редакції 14.02.2024 р.